

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Біди Олени Анатоліївни на дисертацію ЧЕРЕДНИК Лідії Миколаївни «Формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Інтеграція України до загальноєвропейського освітнього простору, кардинальні зміни на ринку праці потребують перегляду традиційних підходів до підготовки фахівців у вищій школі та моніторингу ефективності здійснюваних заходів. У контексті Болонського процесу підвищення якості освіти розглядатися як стратегічна мета вищої школи. Україна відкриває широкі перспективи для фахівців різних напрямів, натомість потребує високого рівня професіоналізму фахівця готового до толерантного виховання молодших школярів.

Тому, досліджувана Чередник Лідією Миколаївною проблема формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів – є досить важливою і актуальною в процесі реформування сучасної системи освіти.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету «Підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців початкової освіти» (протокол № 1 від 01 вересня 2016 р.) № держреєстрації 0116U008834. Тему дисертації затверджено вченою радою Бердянського державного педагогічного університету (протокол № 7 від 24 грудня 2015 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 23 лютого 2016 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, здійсненого дисертантом і в цілому не викликає сумніву.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації. Дисертаційна робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (251 позиція на 25 с.), 11 додатків (29 с.). Загальний обсяг дисертації

– 253 сторінки, з яких 199 сторінок основного тексту. Робота містить 10 таблиць і 10 рисунків.

Лідія Миколаївна на високому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила мету, завдання, методи дослідження.

Структура дисертації чітка. Усі частини її спрямовані на досягнення поставленої мети. Логічний і послідовний план роботи, простежує проблему формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження і його висновків обумовлені теоретико-методологічними позиціями. Методи наукового пошуку взаємодоповнюючі і чітко розписані у роботі.

Завдання, для реалізації яких автором проаналізовано значний масив наукової, навчально-методичної літератури, визначені відповідно до мети роботи. Відмічаємо, що автор вміло узагальнює й систематизує дослідницький матеріал. Зміст дисертації побудований на потужній джерельній базі.

Об'єкт і предмет дослідження адекватні меті та завданням роботи.

Дисертацію презентує високий рівень наукової новизни, де автором *вперше*: теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено в умовах педагогічного коледжу модель формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів, побудовану на основі аксіологічного, особистісно зорієнтованого, компетентісного та ситуативного підходів, яка складається з методологічного, організаційно-діяльнісного та результативного блоків і передбачає запровадження системи квазіпрофесійних ситуацій та реалізується за педагогічних умов (педагогічний консенсус щодо орієнтації на толерантне виховання молодших школярів; відображення ідей толерантного виховання у змісті навчальної дисципліни; запровадження контекстного навчання та розв'язання квазіпрофесійних ситуацій); визначено сутність поняття «готовність майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів»; *уточнено* поняття «підготовка майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів»; *удосконалено* зміст процесу формування готовності майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів, зокрема, його загальнопедагогічний та дидактико-методичний складники в контексті досліджуваної проблеми; *подальшого розвитку* набули ідеї запровадження аксіологічного, особистісно зорієнтованого, компетентісного, ситуативного підходів у процес формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання

молодших школярів; ідеї контекстного навчання з використанням квазіпрофесійних ситуацій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в оновленні змісту фахових дисциплін «Вступ до спеціальності», «Основи педагогічної майстерності», «Педагогіка», «Методика навчання української мови в початковій школі» на основі запропонованої системи квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів; доповненні переліку фахових компетентностей і програмних результатів навчання в контексті формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання учнів.

Результати дослідження можуть бути використані при розробці освітньо-професійних програм; удосконаленні методики організації практичних занять та педагогічної практики в умовах педагогічного коледжу; у системі післядипломної педагогічної освіти при організації курсів підвищення кваліфікації вчителів початкової школи; при укладанні навчальних посібників та методичних рекомендацій з проблеми формування готовності майбутніх учителів до толерантного виховання учнів.

Вірогідність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Вірогідність наукових положень, що наведені у дисертації, обумовлена достатньо чіткою постановкою та комплексним підходом до вирішення завдань дослідження, методологічною обґрунтованістю його вихідних положень, що надало отриманим науковим результатам роботи необхідної переконливості і практичної спрямованості.

Матеріали дослідження впроваджено в освітній процес Педагогічного коледжу Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (довідка № 01–15/952 від 15.10.2019 р.), Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (довідка № 01–32/818 від 26.09.2019 р.), Комунального закладу «Покровський педагогічний коледж» (довідка № 010–7/352 від 24.09.2019 р.).

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях.

Зміст автореферату повністю відповідає основним положенням дисертації, а 14 публікацій автора з достатньою повнотою відображають основні положення й висновки дисертації, праці цілком відповідають

встановленим вимогам.

Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, і свідчать про професійну зрілість автора.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з окресленої проблеми дисертанткою визначено основні поняття дослідження різного ступеня узагальнення. Охарактеризовано особливості підготовки майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів.

Визначено структуру, критерії, показники та рівні сформованості у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів. Проведене теоретичне дослідження дозволило вперше сформулювати поняття готовності майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів як сформованої в результаті професійної підготовки інтегрованої якості особистості, певного мобілізуючого стану професійної компетентності, що виявляється в комплексі здатностей та складається з когнітивного, емоційно-ціннісного, діяльнісно-комунікативного компонентів.

У дисертації розроблено модель формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів у педагогічних коледжах, яка обґрунтована метою дослідження і містить три блоки: методологічний, організаційно-діяльнісний, результативний та реалізується за педагогічних умов (педагогічний консенсус щодо орієнтації на толерантне виховання молодших школярів; відображення ідей толерантного виховання у змісті навчальної дисципліни; упровадження контекстного навчання та розв'язання квазіпрофесійних ситуацій).

Описано організацію та перебіг педагогічного експерименту, під час якого перевірялася результативність запропонованої моделі, наведено результати аналізу одержаних даних. Експериментально перевірено ефективність моделі формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів. Узагальнення результатів дозволило виявити динаміку кількісно-якісних змін. У межах розвитку всіх компонентів спостерігається інтенсивне зменшення кількості студентів педагогічних коледжів з низьким рівнем сформованості готовності, збільшення відсотка студентів з середнім рівнем та зростання кількості майбутніх вчителів, готових до толерантного виховання молодших школярів на високому рівні.

Цінним є те, що порівняльний аналіз результатів, отриманих у процесі експериментальної роботи, підтвердив ефективність упровадженої моделі формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання

молодших школярів.

Виклад матеріалу в науковій роботі логічний та послідовний, має науковий характер та прикладне значення. Текст дисертації є завершеним і цілісним.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертацію, висловимо окремі міркування, що вимагають окремих уточнень і пояснення.

1. У п. 1.1. з'ясовано сутність понять дослідження, які умовно скомпоновано у два блоки. До першого віднесено групу понять, що відображають об'єкт дослідження: процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та їх готовність до здійснення педагогічної діяльності як її результату. Другий блок складають поняття, що характеризують предмет дослідження – формування готовності майбутніх учителів початкової школи до толерантного виховання молодших школярів. Усе це дозволило дослідниці довести, що тезаурус дослідження є певною змістовою основою процесу формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів, але призвело до переобтяження даного пункту змістовим матеріалом (с. 24–59).

2. Вважаємо, що зміст роботи значно поліпшився б, за умови детального висвітлення європейського досвіду формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів. Варто було б передбачити такий напрям дослідження серед перспектив наукових пошуків автора.

3. У першому розділі з'ясовано сутність понять дослідження, які умовно скомпоновано у два блоки. До першого віднесено групу понять, що відображають об'єкт дослідження: процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та їх готовність до здійснення педагогічної діяльності як її результату. Другий блок складають поняття, що характеризують предмет дослідження – формування готовності майбутніх учителів початкової школи до толерантного виховання молодших школярів. Варто було б схематично відобразити дану позицію.

4. Розробляючи методологію дослідження, Ви виходили з низки теоретико-методологічних підходів: аксіологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний та ситуаційний. Варто було б більш детально розкрити аксіологічний підхід, бо засадничим принципом цього підходу у вашому дослідженні є принцип толерантності.

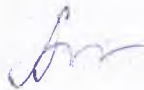
Водночас вважаємо, що вказані зауваження та побажання мають дискусійний характер та не знижують загальної позитивної оцінки дослідження ЧЕРЕДНИК Лідії Миколаївни.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота Чередник Лідії Миколаївни «Формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Чередник Лідія Миколаївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

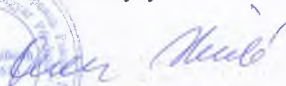
Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри педагогіки та психології
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ

О. А. Біда

Підпис О.А. Біди завіряю.
Ректор Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ,
доктор філософії

І. І. Орос